

เครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2557*

Costume as symbol in Thai visual arts during 2001-2014

ณัฐชานา นวลยัง (Natchana Nuanyang)**

บทคัดย่อ

เครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2557 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อันมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อศึกษาแนวคิดและอิทธิพลที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินทั้ง 4 ท่าน ในช่วงปี พ.ศ. 2544-2557

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกศิลปินไทยที่นำเครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างต่อเนื่อง โดยศิลปินที่นำมาวิจัยมีทั้งหมด 4 ท่าน ได้แก่ผลงานของ วรณลพ มีมาก, สุชา ศิลปชัย ศรี, พรสวรรค์ จันทร์สุข และ มานิต ศรีวานิชภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้มากมาย รวมทั้งข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ศิลปินโดยตรง จนได้มาเป็นวิจัยเชิงคุณภาพและนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาประกอบกับผลงานศิลปะ และวิเคราะห์อิทธิพลของเครื่องแต่งกายที่ปรากฏในผลงานศิลปะทัศนศิลป์ไทย ชุดผลงานที่นำมาวิจัยนั้นเป็นผลงานชิ้นที่มีความโดดเด่นของศิลปิน ซึ่งจากการวิจัยพบว่ามีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินมาจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น วิถีชีวิต ค่านิยม การศึกษา การเมือง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงกันทำให้ศิลปินนำมาเป็นแนวคิดและแรงจูงใจในการแสดงออก การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ อีกทั้งผู้วิจัยยังพบว่าเครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการบอกเล่าแนวคิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวศิลปินเองที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน

เครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2557 ที่ปรากฏในผลงานของศิลปินทั้ง 4 ท่าน เป็นการกระตุ้นเตือนใจให้สังคมได้ถูกคิดถึงแง่มุมและประเด็นที่ศิลปินได้สื่อผ่านแนวความคิดจนนำเสนอออกมาสู่การสร้างสรรค์เป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความงามทางศิลปะเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: เครื่องแต่งกาย / สื่อสัญลักษณ์ / ทัศนศิลป์ไทย

*บทความนี้เรียบเรียงขึ้นจากเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2559 เรื่อง เครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2557 Costume as symbol in Thai visual arts during 2001-2014. โดยมีรองศาสตราจารย์สุธี คุณาวิชยานนท์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (Thesis Advisor: Assoc.Prof.SuteeKunavichayanont)

**ณัฐชานา นวลยัง(Natchana Nuanyang) นักศึกษาปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Studying Master of Fine Art (Art Theory), Graduate School, Silpakorn University. Ja_aa1905@hotmail.com

Abstract

Costume as symbol in Thai visual arts during 2001-2014. This was a qualitative research which aimed to study concept and influence which affected creativity of artworks of 4 artists during 2001–2014.

The researcher selected Thai artists who brought apparel to be a symbol of creating artwork continuously. The four selected artists were Khun Wanlop Meemak, Khun Sucha Silapachaisri, Khun Pornsawhan Jansook and Khun Mani Sriwanichpoom. The researchers surveyed and gathered information from many learning resources including interviewing artists. Finally, it became to be a qualitative research and was descriptively analyzed with artworks. Moreover, the influence of apparel which appeared in Thai visual art was analyzed. The sets of artwork which brought to do this research had distinction. The result of research was found that the main factors that affected creating artwork of artists were society and culture in the past and the present such as lifestyle, value, education, politics and changes of society. Those things were connected factors which artist used as concept and inspiration of presenting their creative artworks. Moreover, researcher found that apparel which was used to be a symbol of telling concept from experiences which happened to artists and they found in daily lives.

The apparel which was a symbol in Thai visual art since 2001–2014 appeared in artworks of 4 artists and encouraged and reminded society to recall aspects and issues which artists communicated through concepts and presented creativity of their works. Those works were so valuable and great things.

Keyword: Costume / Symbol / Thai visual art

บทนำ

เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่ใช้ห่อหุ้มร่างกายของมนุษย์อยู่ควบคู่กับมนุษย์มาช้านาน และเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นเช่นเดียวกับปัจจัยอื่นๆ การแต่งกายของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์สามารถค้นคว้าได้จากหลักฐานทางวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อให้เป็นเครื่องช่วยชี้แนะให้รู้และเข้าใจถึงแนวทางการแต่งกาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคสมัยนั้นๆ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้เครื่องแต่งกายจากสิ่งที่ได้มาจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบหญ้า หนังสัตว์ ฯลฯ ต่อมามนุษย์มีการเรียนรู้ ถึงวิธีที่จะดัดแปลงการใช้เครื่องห่อหุ้มร่างกายจากธรรมชาติให้มีความเหมาะสมและสะดวกต่อการแต่งกาย เช่น มีการผูก มัด สาน ถัก ทอ เป็นต้น เครื่องแต่งกายมีการวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงการรู้จักใช้วิธีตัดและเย็บ จนในที่สุดได้กลายมาเป็นเทคโนโลยีจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้¹

¹ พวงผกา คุโรวาท, คู่มือประวัติเครื่องแต่งกาย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรพิทยา, 2530), 2.

เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งปกคลุมร่างกายเพื่อสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยจากสภาพอากาศ ป้องกันโรคภัยต่างๆ จากความจำเป็นนี้จึงเป็นแรงกระตุ้นทำให้เครื่องแต่งกายมีความสำคัญ เครื่องแต่งกายก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามสถานที่และวัฒนธรรม เช่น ประเทศที่อยู่ในภูมิอากาศที่หนาวเย็นมาก มนุษย์ในแถบภูมิภาคนี้จะสวมเสื้อผ้าซึ่งทำมาจากหนังหรือขนของสัตว์ เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ส่วนในภูมิภาคที่มีอากาศร้อนอบอ้าว เสื้อผ้าที่สวมใส่จะทำจากเส้นใยบางๆ ซึ่งทำจากฝ้าย และผ้าไหม ทำให้ระบายอากาศได้ดี จะเห็นได้ว่าในแต่ละสถานที่จะมีการแต่งกายที่แตกต่างกันออกไป ตามความเหมาะสมของสถานที่นั้นๆ และปัจจัยแวดล้อม มนุษย์มีสัญชาตญาณในการดำรงชีวิตและเอาตัวรอด จากภัยธรรมชาติ มีการปรับตัวและเรียนรู้ให้สามารถอยู่กับธรรมชาติได้จึงผลิตเครื่องแต่งกายขึ้นมาเพื่อให้เหมาะสมกับตนเอง

นอกจากเครื่องแต่งกายจะเป็นเครื่องป้องกันร่างกายจากความร้อนหนาวของสภาพภูมิอากาศแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายในทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ในบางสังคมเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงชนชั้นวรรณะ ดังเช่นภาพเขียนจิตรกรรมไทยที่อยู่ตามวัดวาอารามต่างๆ มักจะเขียนภาพเครื่องแต่งกายของตัวละครแต่ละตัว ออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น ตัวละครชนชั้นกษัตริย์จะแต่งกายด้วยเครื่องทรงที่มีเครื่องประดับหรูหราดูประณีตสวยงาม แต่ตรงกันข้ามกับเครื่องแต่งกายของชาวบ้าน ที่มีเพียงแค่ผ้าผืนเดียวไว้ห่อหุ้มร่างกาย เช่นเดียวกับเครื่องแต่งกายของชาวอียิปต์โบราณที่พบได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีการแต่งกายแตกต่างกัน ผู้ที่เป็นชนชั้นสูงหรือเชื้อพระวงศ์นั้นจะแต่งกายด้วยผ้าจีบและสวมใส่เครื่องประดับที่ทำจากทองคำหรืออัญมณีต่างๆ บ่งบอกถึงฐานะที่ร่ำรวย ส่วนคนสามัญจะแต่งกายแบบธรรมดาเรียบง่ายไม่มีเครื่องประดับใดๆ ส่วนในทวีปแอฟริกาเครื่องแต่งกายไม่ใช่สิ่งจำเป็นมากนักแต่ก็มีเครื่องแต่งกายไว้เพื่อป้องกันจากสภาพอากาศ เช่นผ้าในทวีปแอฟริกาแถบนิยมใช้พวกเครื่องประดับที่ทำจากหินหรือแก้วสีต่างๆ ซึ่งมีอยู่ในธรรมชาติมากมาย และตกแต่งร่างกาย เพื่อใช้เป็นเครื่องรางหรือเครื่องป้องกันภูติผีปีศาจตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา

ในการสวมใส่เครื่องแต่งกาย ยังบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติและศาสนาได้โดยจะสังเกตได้ว่าในแต่ละประเทศจะมีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แสดงออกถึงความเป็นวัฒนธรรมของตน ที่เรียกกันว่าชุดประจำชาตินั้นเอง ส่วนในบางศาสนาก็เป็นตัวที่กำหนดเรื่องการแต่งกายไปโดยปริยาย เช่น การแต่งกายของหญิงมุสลิมที่เน้นความเรียบร้อย ปกปิดร่างกายมิดชิด และที่สำคัญต้องสวมผ้าคลุมผมหรือฮิญาบ เพื่อไม่ให้ผิดหลักศาสนา นอกจากเครื่องแต่งกายที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ ช่วยห่อหุ้มร่างกายเพื่อให้ร่างกายได้รับความอบอุ่น เป็นสิ่งที่สื่อความหมายและสื่อสารทางวัฒนธรรมแล้ว ในปัจจุบันเครื่องแต่งกายได้มีการพัฒนาให้มีความสวยงามมีสีสันที่โดดเด่น ออกแบบให้มีความทันสมัยควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีที่สามารถผลิตเครื่องแต่งกายให้ตรงกับความต้องการของมนุษย์ได้มากยิ่งขึ้น

ในงานศิลปะร่วมสมัยไทยศิลปินหลายคนได้นำเครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ นำมาใช้เป็นแนวความคิดเพื่อต้องการแสดงออกถึงความหมายให้ผู้ชมได้รับรู้ โดยศิลปินแต่ละคนก็มีแนวคิดและกระบวนการทำงานที่แตกต่างกันออกไปโดยแต่ละคนก็ได้นำเสนอเรื่องราวต่างๆ สะท้อนมุมมองทางสังคมผ่านผลงานของตนเอง กล่าวคือ ศิลปินได้ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการแสดงออกถึงสิ่งที่เห็น ประเด็นทางสังคม ผู้วิจัยได้เลือกศิลปินที่มีผลงานที่โดดเด่นในการใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะจำนวน 4 ท่านได้แก่

1. วรรณลพ มีมาก เป็นศิลปินที่ได้สร้างสรรค์ผลงานไว้มากมาย สำหรับงานในชุดที่ชื่อว่า “ปรารภนา” ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก สภาพทางสังคมในยุคปัจจุบัน ที่เกี่ยวกับเรื่องของความรัก สภาวะทางจิตที่ปรารภนาในความรักโดยสร้างจินตภาพเบื้องลึกทางอารมณ์ ที่แอบแฝงอยู่ในจิตใจในแต่ละช่วงเวลานั้นๆ ให้แสดงออกถึงความรู้สึกที่เป็นความสุขปะปนกับความทุกข์อยู่ตลอดเวลา ศิลปินได้นำเครื่องแต่งกายของเจ้าสาวและเจ้าบ่าวมาเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนเรื่องของความรักที่มีทั้งความผิดหวังและสมหวังของ ชาย – หญิง ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันนี้

ศิลปินมีการใช้สัญลักษณ์ลงไปในผลงาน เช่น ผ้าบางสำหรับทำชุดเจ้าสาวสื่อถึงความบางเบา เพศ ความกล้า และการเปิดเผยสิ่งต่างๆ ผ้าหนาสำหรับทำชุดเจ้าบ่าว สื่อถึง การปกปิดซ่อนเร้น โทนสีที่ใช้จะเป็นขาว เทา ดำ เพื่อทำให้บรรยากาศดูหม่นหมองและหดหู่ และจะมีสีแดง สีชมพูแทรกไปบ้างเพื่อต้องการจะบอกไว้ในความเศร้าเสียใจในความรักก็ยังมีเรื่องดีสอดแทรกอยู่ในนั้นด้วย ด้านเทคนิคศิลปินใช้เทคนิคสีน้ำมันเพราะเป็นสีที่ถนัด และมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับงานมากที่สุด²

2. สุชา ศิลปชัยศรี ใช้เครื่องแต่งกายที่ถ่ายทอดถึงสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่มีการใช้ปัจจัยบางอย่างเกินความจำเป็น เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ของใช้ของตกแต่งที่ทำมาจากอวัยวะของสัตว์จากการฆ่าที่ทารุณ เพื่อนำสิ่งเหล่านี้มาแสดงถึงความมีหน้ามีตาในสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากความไม่รู้จักพอของมนุษย์ ความอยากได้อยากมี กระตุ้นกิเลสตัณหาของมนุษย์ได้ง่าย จนต้องไปเบียดเบียนชีวิตอื่น นำซึ่งการทำผิดศีลธรรม ด้วยเหตุนี้ศิลปินจึงสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์ตระหนักได้ว่าเมื่อตายไปแล้วเหลือแต่ความดีเท่านั้นที่จะอยู่เหลือไว้ มากกว่าสิ่งของเครื่องแต่งกายและชื่อเสียงเงินทอง ศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคจิตรกรรมสื่อผสมโดยการใช่วัสดุต่างๆ ที่สื่อถึงความฟุ่มเฟือยของมนุษย์

3. พรสวรรค์ จันท์สุข สร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดที่ว่า ร่างกายของมนุษย์เกิดขึ้นและดับสลายไปตามกาลเวลา เป็นกฎแห่งธรรมชาติที่ไม่มีใครต้านความจริงจากสิ่งเหล่านี้ได้ แต่มนุษย์ก็ยังจะสร้างสิ่งสมมุติ ประดับแต่งร่างกายภายนอกเพื่อให้เกิดความงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความสวยงามเป็นเพียงแค่เปลือกภายนอกที่ห่อหุ้มจิตใจของมนุษย์เท่านั้น เมื่อถึงเวลาร่างกายก็จะเสื่อมสลายลง ไม่จริงยั่งยืน มนุษย์ควรพิจารณาที่จิตใจมากกว่าร่างกายภายนอก ที่นับวันยิ่งร่วงโรย เหี่ยวแห้ง ไร้ซึ่งความงาม สุดท้ายเหลือเพียงจิตใจเท่านั้นที่มีความงามอย่างแท้จริง

การใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานโดยการนำเส้นลวดมาถักเป็นเครื่องนุ่งห่มเหมือนมีความอ่อนนุ่ม แต่จริงๆ แล้วสร้างมาจากวัสดุที่มีความแข็งกระด้าง เพื่อป้องกันจิตใจที่มีความอ่อนไหว อีกทั้งมนุษย์ยังใช้เครื่องแต่งกายเพื่อเสริมสร้างความงามและการยอมรับในสังคมเพื่อให้ตนเองมีความโดดเด่นขึ้น เทคนิคที่ศิลปินใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานคือ เทคนิคภาพพิมพ์ และ สื่อผสม คือการนำภาพถ่ายมาปรี้นลงบนแผ่นอะคริลิก แล้วนำไปตัดตามรูปทรงที่ต้องการ แล้วนำเส้นลวดที่ถักไว้มาซ้อนทับลงบนแผ่นอะคริลิกก็จะเกิดเป็นผลงานที่สมบูรณ์และตรงตามแนวความคิดของศิลปิน

² วรรณลพ มีมาก, “ความปรารถนาจากสภาวะจิตใต้สำนึก” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาจิตรกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), 29.

4. มานิต ศรีวานิชภูมิ เป็นศิลปินที่เชี่ยวชาญในการถ่ายภาพ ส่วนมากรงานของเขาจะเป็นงานภาพถ่ายโดยใช้ “ฟังก์แมน” เป็นตัวละครดำเนินเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในภาพ “ฟังก์แมน” เป็นชายในชุดสีชมพูโดดเด่น แสดงโดย สมพงษ์ ทวี เป็นตัวละครที่อุปโลกนขึ้นจากจินตนาการของศิลปิน ซึ่งได้ไปปรากฏภายในสถานที่ต่างๆ ทั้งไทยและต่างประเทศ ด้วยจุดมุ่งหมายที่ต้องการเตือนสติ หรือกระตุ้นให้ผู้ชมขบคิดในมุมมองที่วิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่างๆ เหล่านั้นด้วยอารมณ์ขันปนเสียดสี ศิลปินได้เสียดสีผู้คนในสังคมบริโภคนิยม ด้วยการสร้างตัวละครขึ้นมา โดยให้ตัวละครสวมชุดสูทสีชมพูสดใส เดินขึ้นรถเข็นสีชมพูไปตามสถานที่ต่างๆ อันเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมบริโภค ด้วยใบหน้าที่ไม่สนใจใคร่อะไรนัก บ้างก็ทำท่าที่เย้ยหยันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความเป็นเอกลักษณ์และสามารถสื่อถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี

ศิลปินแต่ละท่านได้ใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งศิลปินมีแนวความคิดที่แตกต่างกันออกไป และมีกระบวนการรวมถึงเทคนิคทำงานที่ไม่เหมือนกันทำให้มีความหลากหลายและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ศิลปินทุกคนจะเน้นเรื่องเครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาในเรื่องของค่านิยม บริโภคนิยม การใช้เกินความจำเป็น การเชื่อมโยงกันของศิลปะ และชีวิตประจำวัน สังคม การเมือง ประเพณีวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ได้ถูกสะท้อนออกมาทางผลงานศิลปะ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้จะรวบรวมผลงานของศิลปินที่ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะร่วมสมัยในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2544-2557 สาเหตุที่เลือกผลงานในช่วงระยะเวลานี้ เพราะในช่วง พ.ศ. 2544-2557 ศิลปินมีชุดผลงานที่โดดเด่นกว่าช่วงอื่น อีกทั้งยังเป็นชุดผลงานที่มีความน่าสนใจและได้รับการยอมรับ เพื่อนำศึกษาและนำมาวิเคราะห์เพื่อที่จะได้นำเสนอถึงแนวคิดและแรงจูงใจของศิลปินแต่ละคน จนสามารถสรุปผลออกมาเป็นองค์ความรู้ได้

วัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจการใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทย
2. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกันระหว่างศิลปะ บริบททางสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมที่ทำให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ไทยที่มีการใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการนำเสนอผลงาน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาเฉพาะผลงานที่ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2544-2557 โดยศิลปินที่ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการแสดงออกถึงสิ่งที่ประเด็นทางสังคม ได้แก่ วรรณลพ มีมาก, สุชา ศิลปชัยศรี, พรสวรรค์ จันทรัสข และ มานิต ศรีวานิชภูมิ
2. คัดเลือกผลงานจากผลงานที่ได้ถูกจัดแสดงในนิทรรศการศิลปะ รวมทั้งผลงานศิลปะที่ได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยจะเน้นผลงานที่ใช้ภาพเครื่องแต่งกายปรากฏอยู่ในผลงานอย่างเด่นชัดเท่านั้น

ขั้นตอนของการศึกษา

1. รวบรวมข้อมูลและผลงานจากหนังสือ สุจิตร์ และบทความที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์ศิลปิน และเก็บข้อมูลภาคสนาม
3. รวบรวมข้อมูลและเอกสารเพื่อจัดแบ่งกลุ่มสำหรับใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์
6. เขียนรายงานการวิจัย
7. จัดทำเอกสารต้นฉบับเป็นรูปเล่ม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้การวิเคราะห์ผลงานศิลปะโดยเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ศิลปิน นักวิชาการหรือนักวิจารณ์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รวบรวมและศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ จากตำรา นิตยสาร วารสาร งานวิจัย บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ฯ ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ในการใช้เครื่องแต่งกายทั้งในชีวิตประจำวัน สังคม การเมือง ประเพณี และวัฒนธรรม
2. ศึกษางานศิลปะของศิลปินร่วมสมัยไทยที่ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ผลงาน ในช่วงปี พ.ศ. 2544-2557 โดยการศึกษาจากงานจริงของศิลปิน สุจิตร์ ภาพถ่าย เว็บไซต์ หนังสือและเอกสารต่างๆ รวมถึงการสัมภาษณ์ศิลปินเพื่อศึกษาแนวความคิด และแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน
3. นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์อย่างละเอียดตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้
4. สรุปผลการศึกษาศิลปินที่ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิด และสะท้อนมุมมองของศิลปินแต่ละคนที่น่าเสนอเครื่องแต่งกายมาเป็นประเด็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาถึงแนวความคิด รูปแบบ เนื้อหา เทคนิค วิธีการ ตลอดจนอิทธิพลของเครื่องแต่งกายที่ปรากฏอยู่ในผลงานของศิลปิน ทั้ง 4 ท่าน ซึ่งได้แก่ วรรณพล มีมาก, สุชา ศิลปชัยศรี, พรสวรรค์ จันทร์สุข และมานิต ศรีวานิชภูมิ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2544-2557 ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

เครื่องแต่งกาย หมายถึง สิ่งที่มนุษย์นำมาใช้เป็นเครื่องห่อหุ้มร่างกาย ซึ่งการแต่งกายของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์สามารถค้นคว้าได้จาก หลักฐานทางวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อให้เป็นเครื่องช่วยชี้แนะให้รู้และเข้าใจถึงแนวทางการแต่งกายเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคสมัยนั้นๆ มนุษย์มีความจำเป็นจะต้องใช้เครื่องแต่งกาย เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย และป้องกันอันตรายจากภายนอก เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ สัตว์และแมลงต่างๆ ต่อมามนุษย์เรียนรู้วิธีการใช้เครื่องห่อหุ้มร่างกายจากธรรมชาติรอบตัวได้ดีขึ้น รู้จักการสร้างเครื่องมือ เครื่องใช้จากสิ่งของใกล้ตัว เช่น การปั่นขาม หม้อ ไห จากดินเหนียว และเริ่มประยุกต์ใช้

วัสดุเข้าด้วยกัน มีการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชเพื่อเอาใบของมาทำผ้าและได้เรียนรู้วิธีการผูก มัด สาน ถัก ทอ และอื่นๆ เครื่องแต่งกายก็ได้พัฒนามาตามความเจริญของสังคม จนกระทั่งกลายเป็นเทคโนโลยีการผลิตเครื่องแต่งกายในปัจจุบัน

สถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ในแต่ละยุคและแต่ละบุคคลย่อมไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดการแต่งกายที่แตกต่างกันออกไป สังคมทั่วไปมีหลายระดับชนชั้น มีการแบ่งแยกกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ เช่น ชนชั้นระดับเจ้านาย ขาวบ้าน และกรรมกร การแต่งกายสามารถบอกได้ถึงสถานะภาพทางสังคมของผู้สวมใส่ได้ เช่น ชาวอียิปต์จะใส่เสื้อผ้าที่ทำจากป่านลินิน มีการประดับตกแต่งด้วยลูกปัดหินหลากสีสวยงามด้วยสิ่งสิ่งนี้เป็นเอกลักษณ์ของชาวอียิปต์ การแต่งกายของ ราชา และ ราชนี ก็มีความแตกต่างจากคนธรรมดา คือ จะสวมเครื่องแต่งกายที่ประดับด้วย เพชร พลอย อย่างวิจิตรสวยงาม เช่นเดียวกับการ การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์ รูปแบบการนุ่งผ้า ระหว่างชาววังและชาวบ้านไม่น่าจะมีอะไรแตกต่างกันมาก แต่จะมีรายละเอียดบางส่วนคือ เนื้อผ้า พวกชาววัง ขุนนาง ชนชั้น สูง มักใช้ผ้าทอเนื้อละเอียด สดเงิน สดทอง หรือผ้าไหมอย่างดี ส่วนชาวบ้านนุ่งผ้าพื้นเมือง พวกผ้าพื้น หรือผ้าลายเนื้อเรียบ ๆ ตามหลักฐานรูปจิตรกรรมฝาผนัง พวกขุนนางมักสวมเสื้อคอกลม ผ่ากลาง มีกระดุม มีسابเสื้อ หรือเป็นเสื้อคอเปิด มีกระดุม จะมีผ้าคาดทับ ส่วนกางเกงจะเป็นแบบ ขาสวมส่วน ยาวเพียงครึ่งน่อง บางทีก็นุ่งโจงกระเบนทับในสมัยรัชกาลที่ 3 ไม่โปรดให้สวมเสื้อเข้าเฝ้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราสามารถพบได้จากผลงานงานศิลปะที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นมา ศิลปินส่วนมากมักจะบันทึกเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ลักษณะสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นขณะนั้น ทำให้เราได้เห็นว่ายุคนั้นคนส่วนใหญ่นิยมแต่งกายกันอย่างไร เช่นในผลงานที่ชื่อ *ภาพเหมือนของ ลอร์ดจอห์น สจ๊วตและน้องชายลอร์ดเบอร์นาร์ต สจ๊วต* (1638) และในผลงานที่ชื่อ *ภาพเหมือนของ มารี ลุย เดอ แทสซีส (Marie-Louise de Tassis)* (1630) วาดโดย แอนโทนี แวน ไดค์ เป็นเหมือนการบันทึกเรื่องราวการแต่งกายของคนชนชั้นสูงในสมัยนั้น

ในแต่ละยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงของเครื่องแต่งกายที่แตกต่างกันออกไป มีรูปแบบใหม่ๆ ที่เป็นกระแสอยู่ตลอดเวลา และเครื่องแต่งกายยังมีบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกันออกไปตามสถานะของบุคคลที่สวมใส่ เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่แสดงออกทางร่างกายของมนุษย์ ที่ต้องแสดงออกในสังคม ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เราใช้เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะภาพของตนเอง เช่น อาชีพ หมอ ทหาร ครู ตำรวจ สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นเครื่องแบบเพื่อการประกอบอาชีพแล้วยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สวมใส่คอยตระหนัก จรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองและสังคม

เครื่องแต่งกายที่ปรากฏในงานศิลปะนั้น สามารถแบ่งได้ตามโครงสร้างทางสังคมแบบชนชั้น กลุ่มแรกคือ คนที่เป็นชนชั้นสูง เช่นปรากฏผลงานของ Francisco Goya ชื่อภาพ *The Family of Charles IV* (1800) ชนชั้นนี้จะมีชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายและหรูหรา และมีกำลังทรัพย์มากพอที่จะซื้อข้าวของเครื่องแต่งกายที่มีราคาแพงและทำมาจากวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูง กลุ่มที่สอง คือ สามัญชน ที่ใช้เครื่องแต่งกายตามกำลังทรัพย์ที่ตนเองมีอยู่ อาจจะไม่ใช่ข้าวของที่มีราคาแพงแต่ก็สามารถหาซื้อและผลิตขึ้นมาเองได้ ดังที่ปรากฏในผลงานของ ฌอง-ฟร็องซัว มิลเลต์ ชื่อภาพ *The Gleaners หรือ ผู้เก็บเกี่ยวข้าวหล่น* (1857) เครื่องแต่งกายของคนแต่ละกลุ่ม จะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น พระและนักบวชส่วนมากจะสวมเป็นชุดคลุมและแต่ง

กายมิดชิด ชนชั้นสูง ผู้มีฐานะแต่งกายหรูหรา ตกแต่งลวดลายบนชุดด้วยการปักอย่างวิจิตร สวมเครื่องประดับ เช่น เพชร พลอย ต่างๆ ส่วนสามัญชน ส่วนมากจะใช้เครื่องแต่งกายแบบธรรมดา ที่สามารถหาซื้อได้ ถ้าหญิงคนไหนมีฝีมือดีก็สามารถผลิตขายเลี้ยงชีพได้ บางครอบครัวหาซื้อเสื้อผ้ามือสองมาใช้ในการประหยัดค่าใช้จ่าย ศิลปินในแต่ละยุคบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกายไว้มากมาย เช่นประติมากรรมสมัยโรมัน **รูปเหมือนของจักรพรรดิ Augustus** สร้างรูปแกะสลักหินอ่อนการแต่งกายของนักรบ ภายในผลงานแสดงรายละเอียดของเครื่องแต่งกายอย่างชัดเจน แสดงความแข็งแกร่งของนักรบและแสดงถึง วัฒนาการและภูมิปัญญาของมนุษย์ที่สามารถหาวัสดุที่แข็งแกร่งและทนทาน มาสร้างความปลอดภัยให้แก่ร่างกาย ช่วงนี้เกิดสงครามก็ยังส่งผลมาเป็นแนวคิดชุดเกราะในปัจจุบันนี้ ที่มีความทันสมัยและช่วยให้ชีวิตมีความปลอดภัยขึ้น

ในปัจจุบันก็มีศิลปินที่ใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อสัญลักษณ์มาสร้างสรรค์ผลงานในแนวคิดต่างๆ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าศิลปินทั้ง 4 ท่านนี้มีความโดดเด่น ทั้งในแนวความคิด และ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน จึงสามารถสรุปมาเป็นผลการศึกษาดังนี้

จากการศึกษาผลงานของ วรณลพ มีมาก ได้พบว่าเครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการบอกเล่าแนวคิดจากประสบการณ์ของ ตัวศิลปินเองที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องของความรักความปรารถนาของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวความคิดหลักในการสร้างสรรค์ผลงานชุด ความปรารถนาจากสภาวะจิตใต้สำนึก โดยศิลปินได้ใช้เรื่องราวของความรักและความปรารถนาของมนุษย์ ชาย-หญิง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนธรรมดา เรื่องเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเพศ และทุกวัยศิลปินนำภาพลักษณ์ของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเป็นตัวหลักในการเดินเรื่อง โดยให้แก่ว่า ในเรื่องของความรักซึ่งมักเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไร้การควบคุม เป็นไปอย่างอิสระจากเรื่องราวภายนอกที่เข้ามากระทบจิตใจทำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ

ทางด้านการนำเสนอรูปแบบอย่างทีกล่าวไปแล้วว่าศิลปินใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นชุดแต่งงานของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนความรัก และการครองคู่ ภายในงานชุดนี้ศิลปินยังแฝงสัญลักษณ์อื่นเข้าไปด้วย เช่น หมอน ที่ปรากฏอยู่ในงานเกือบทุกชิ้นหมอนสองใบแทนความเป็นชายและหญิง หมอนใบใหญ่เรียบไม่มีลวดลายแทนความเป็นชาย ส่วนหมอนใบเล็กที่มีลวดลายลูกไม้แทนความเป็นผู้หญิงแสดงความหมายของการอยู่ร่วมกันและการครองคู่การใช้ชีวิตคู่ นักพิราบ สื่อถึง ความรักเดียวใจเดียว แก้วเป็นสัญลักษณ์แทนความรู้หราชอาณาจักรและความสุขสบาย ดอกกุหลาบ ที่ปรากฏในผลงานชุดนี้มีสองประเภท คือ ดอกกุหลาบสดหมายถึงความรักที่มีความสุข ดอกแห้งหมายถึงความทุกข์ที่เกิดจากความรัก และการร่วงโรยไปตามเวลา สัญลักษณ์เหล่านี้มีความหมายที่แตกต่างกันออกไปเมื่อนำมาจัดวางรวมกันตัดทอนแปลเปลี่ยนสภาพสร้างเป็นสัญลักษณ์ให้เกิดความหมายใหม่ตามแนวความคิดเฉพาะตัวของศิลปิน³

ทางด้านโทนสีและบรรยากาศหลักของผลงานชุดนี้ เน้นโทนสีที่ค่อนข้างเป็นขาวดำ ศิลปินต้องการสร้างบรรยากาศของภาพให้มีความรู้สึกลึกลับเศร้า ความทุกข์ ความกังวล แต่ในขณะเดียวกันในภาพก็มีสีส้มที่สดใสแทรกเข้าไปบ้างบางจุด เพื่อสื่อถึงความสุขความหวัง ซึ่งศิลปินต้องการให้สองสิ่งนี้อยู่ในบรรยากาศเดียวกัน นั่นหมายถึงความรัก นั้นมีทั้งความทุกข์และความสุขปะปนกันไปตามวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ด้านเทคนิคและวิธีการศิลปินเลือกใช้เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้เพื่อตอบสนองความต้องการใน

³ เรื่องเดียวกัน, 22-23.

การแสดงออกของเทคนิคให้เกิดผลสำเร็จตอนแนวคิดมากที่สุด โดยใช้วิธีการระบายแบบบางบางทับซ้อนกัน หลายครั้งจนเกิดผลที่ต้องการเนื่องจากศิลปินได้ทดลองแล้วว่าเทคนิคสีน้ำมันมีความเหมาะสมและเป็นผลดีต่อ งานศิลปะชุดนี้และศิลปินได้คัดเลือกอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดมาสร้างสรรค์ผลงาน

ภาพที่ 1: วรณลพ มีมาก, **ปรารธนา**, (พ.ศ.2550), น้ำมันบนผ้าใบ, 200 x 200 ซม.

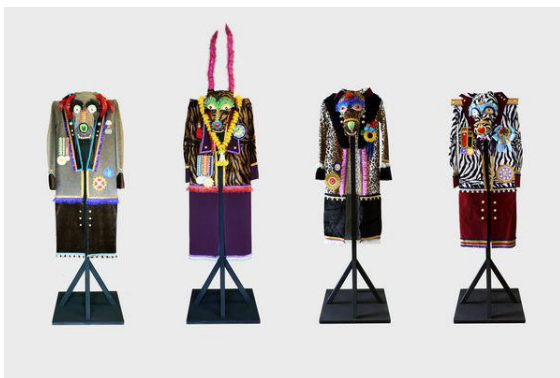
ที่มา: วรณลพ มีมาก, **ปรารธนา**, สื่อบัณฑิต งานศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 51,

ในผลงานชุดความปรารถนาจากสภาวะจิตใต้สำนึกศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานออกมาจำนวนหลายชิ้น และอย่างที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าผลงานบางชิ้นศิลปินได้นำเอาความคิดมาจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอจาก ตัวเองเช่น ผลงานที่ชื่อว่า **ปรารธนา** (2550) ผลงานชิ้นนี้ศิลปินแสดงมุมมองที่เกิดขึ้นจากตัวศิลปินเอง ภายใน ภาพปรากฏใบหน้าของศิลปินและมีภาพ เจ้าสาวอยู่รายล้อม เจ้าสาวและเจ้าบ่าวเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึง ความรักของผู้หญิงและผู้ชายเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันครอบครัว และสีของชุดแต่งงานก็มีนัยยะแอบแฝงภาพชุด แต่งงานของเจ้าสาวที่ปรากฏในผลงานส่วนใหญ่จะเป็นชุดสีขาวแสดงถึงความบริสุทธิ์และ และความสุขแต่ใน ขณะเดียวกันผลงานบางชิ้นศิลปินไม่ได้วาดชุดแต่งงานที่เป็นสีขาว เช่น ผลงานที่ชื่อ **ปรารธนาหมายเลข 1** (2550) เป็นชุดแต่งงานสีแดงเป็นจุดเด่นในภาพ สีแดงเป็นสีที่แสดงถึงความมั่นใจ ความรุนแรง ความก้าวร้าว และความตึงเครียด สีแดงดึงดูดความสนใจได้มากกว่าสีอื่นเมื่อวางคู่กัน สื่อถึงความตึงเครียดของความคิดอารมณ์ การใช้ สีแดงสื่อให้เกิดการปะทุทางอารมณ์อย่างที่สุด และผลงานชื่อ รักเธอนะหมายเลขหกหนึ่งชุดแต่งงานสีเหลืองทอง และผลงาน ชื่อ **ปรารธนาหมายเลข 6** (2550) และผลงานชื่อ**ปรารธนาหมายเลข 10** (2550) แตกต่างมีความ แตกต่างจากผลงานชิ้นอื่นๆ เนื่องจากผลงานทั้งสองชิ้นนี้ศิลปินวาดชุดแต่งงานสีดำซึ่งต้องการจะสื่อถึงความรักที่ ไม่สมหวังจนเกิดความทุกข์ เพราะสีดำ ความหมายที่สื่อถึง ความลึกลับ ความเศร้าหมอง ความลึกลับมักจะเข้าไป เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวด นอกจากนี้ยังหมายถึงพลังชีวิตที่ถดถอยหรืออ่อนล้า

เครื่องแต่งกายชุดแต่งงานที่ปรากฏในผลงานชุด ความปรารถนาจากสภาวะจิตใต้สำนึก เป็นการ นำเสนอเรื่องราวที่ศิลปินต้องการสื่อเกี่ยวกับ ความรัก การแต่งงาน การใช้ชีวิตของหญิงสาวและชายหนุ่ม การ แต่งงานหมายถึงการที่คนสองคนตกลงจะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันจึงมีการจัดพิธีเรียกว่าพิธีมงคลสมรส ซึ่งแต่ละ วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์หรือศาสนาก็มีวิธีที่แตกต่างกันออกไปตามความสมัครใจของบุคคลและตามยุคสมัยนั้นๆ สัญลักษณ์ของการสมรสคือการที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวสวมชุดแต่งงาน จุดกำเนิดของสถาบันครอบครัวที่มีทั้งความ

ผิดหวังและความสมหวังมีความทุกข์ สิ่งเหล่านี้เป็นที่มาของแนวความคิดจากศิลปินที่พบเจอด้วยตนเอง ทำให้เกิดการวิเคราะห์ได้ถึงสภาวะจิตใจความลุ่มหลงและความปรารถนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์

สุชา ศิลปชัยศรี ใช้เครื่องแต่งกายที่ถ่ายทอดถึงสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่มีการใช้ปัจจัยเกินความจำเป็น เช่น เสื้อผ้าหนังสัตว์ ขนสัตว์ต่างๆ เครื่องประดับ ของใช้ของตกแต่งที่ทำมาจากอวัยวะของสัตว์ จากการทำทารุณ เพื่อนำสิ่งเหล่านี้มาแสดงถึงความมีหน้ามีตาในสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากความไม่รู้จักรักพอของมนุษย์ ความอยากได้อะไรก็มี เช่นในผลงาน ที่ชื่อ *ขนของเขา* (2552) และผลงานที่ชื่อ *แผ่สังขาร* (2552) กระตุ้นกิเลสตัณหาของมนุษย์ได้ง่าย จนต้องไปเบียดเบียนชีวิตอื่น นำซึ่งการทำผิดศีลธรรม ด้วยเหตุนี้ศิลปินจึงสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์ตระหนักได้ว่าเมื่อตายไปแล้วเหลือแต่ความดีเท่านั้นที่จะอยู่เหลือไว้ มากกว่าสิ่งของเครื่องแต่งกายและชื่อเสียงเงินทอง ศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคจิตรกรรมสื่อผสมโดยการใช้วัสดุต่างๆ ที่สื่อถึงความฟุ่มเฟือยของมนุษย์

ภาพที่ 2: สุชา ศิลปชัยศรี, *ขนของเขา*, (พ.ศ. 2552), เทคนิคผสม, ผืนแปรรูปตามพื้นที่
ที่มา: สุชา ศิลปชัยศรี, *ขนของเขา*, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2557, เข้าถึงได้จาก
www.thapra.lib.su.ac.th.

ผลงานของศิลปินสะท้อนเนื้อหาของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งกำลังตกอยู่ในสภาวะความหลงใหลในกิเลสตัณหาของตนเองอย่างขาดจิตสำนึก รวมทั้งการใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นการเบียดเบียนและคุกคามชีวิตของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นการใช้กระเป๋ารองเท้า หรือเครื่องประดับที่ทำมาจากอวัยวะของสัตว์ เพื่อความพอใจในอารมณ์ทั้งค่านิยมที่ผิดๆ ของคนในปัจจุบัน ศิลปินได้ตั้งคำถามกับสังคมว่าในเมื่อปัจจุบันนี้มนุษย์สามารถผลิตข้าวของเครื่องใช้ที่เลียนแบบของธรรมชาติได้แล้ว อีกทั้งราคาและคุณภาพก็เหมาะสมกันแล้วทำไมเราจึงต้องใช้สิ่งของที่ทำมาจากสัตว์กันอีก หรือเพราะเราไม่ได้มองคุณค่าที่ตัวสินค้าแต่เรายึดติดกับแบรนด์กับโลโก้ที่โฆษณาชวนเชื่อ ค่านิยมว่าต้องใช้ยี่ห้อนี้เราถึงจะดูดีดูสง่างาม จากประเด็นนี้ทำให้ศิลปินนำทัศนคติที่มีต่อสภาวะกิเลสของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นมาเป็นจุดเริ่มต้นของแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานและแสดงออกมาในลักษณะเสียดสีประชดประชัน ด้วยการใช้วัสดุ เช่น เศษไม้ เศษวัสดุต่างๆ ผ้า เลื่อม ลูกปัด ดินเงินดินทอง อารวมไปถึงวัสดุอื่นที่เป็นสำเร็จรูป นับว่าวัสดุเหล่านี้สำคัญต่องาน เพราะเป็นสิ่งที่สื่อแนวความคิดของศิลปิน อีกทั้งผลงานของศิลปินยังเป็นการรณรงค์ และกระตุ้นเตือนให้คน ละเลิกการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ หรือ

เหตุการณ์ทารุณกรรมต่อสัตว์ ได้หันมาใช้สิ่งของทดแทนและเลิกยึดติดกับการใช้ของแบรนด์เนมและซื้อสินค้าราคาแพง เกินตัว

พรสวรรค์ จันทรสุข สร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ เทคนิคภาพพิมพ์ และ สื่อผสม คือการนำภาพถ่ายมา ปรี้นลงบนแผ่นอะคริลิกแล้วนำไปตัดตามรูปทรงที่ต้องการ แล้วนำเสร็จลวดที่ถักไว้มาซ้อนทับลงบนแผ่นอะคริลิก ก็จะเกิดเป็นผลงานที่สมบูรณ์และตรงตามแนวความคิดของศิลปิน สร้างสรรค์ผลงานจากแนวคิดที่ว่า ร่างกายของมนุษย์เกิดขึ้นและดับสลายไปตามกาลเวลา เป็นกฎแห่งธรรมชาติที่ไม่มีใครต้านความจริงจากสิ่งเหล่านี้ได้ แต่มนุษย์ก็ยังจะสร้างสิ่งสมมุติ ประดิษฐ์ร่างกายภายนอกเพื่อให้เกิดความงดงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความสวยงามเป็นเพียงแค่เปลือกภายนอกที่ห่อหุ้มจิตใจของมนุษย์เท่านั้น เมื่อถึงเวลาร่างกายก็จะเสื่อมสลายลง ไม่จีรังยั่งยืน มนุษย์ควรพิจารณาที่จิตใจมากกว่าร่างกายภายนอก ที่นับวันยิ่งร่วงโรย เทียบเท่า ไร้ซึ่งความงดงาม สุดท้ายเหลือเพียงจิตใจเท่านั้นที่มีความงดงามอย่างแท้จริง⁴

ภาพที่ 3: พรสวรรค์ จันทรสุข, *มองทะลุ เห็นความจริง 2*, (พ.ศ.2555), ถักร้อยเส้นโลหะ

ภาพพิมพ์ดิจิทัล, 55 x 83 x 25 ซม.

ที่มา: พรสวรรค์ จันทรสุข, *มองทะลุ เห็นความจริง 2*, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2557, เข้าถึงได้จาก www.thapra.lib.su.ac.th.

ภาพผลงานชื่อ *มองทะลุ เห็นความจริง 2* (2555) เป็นผลงานที่ใช้ เทคนิคถักร้อยเส้นโลหะ ภาพพิมพ์ดิจิทัลเป็นรูปร่างของตัวศิลปินเองแล้วใช้เทคนิคการถักลวดขึ้นมาเป็นโครงสร้างของชุดสวมทับภาพรูปร่างนั้นที่กำลังเอี้ยวตัวไปด้านหลัง ผลงานชิ้นนี้ศิลปินได้แสดงแนวความคิดผ่านการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อสัญลักษณ์ โดยเปรียบเครื่องแต่งกายที่มนุษย์สวมใส่เป็นสติที่คอยควบคุมจิตใจ ของผู้ที่สวมใส่ ศิลปินใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นรูปแบบในสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเอกภาพทางความคิด การนำเส้นโลหะมาห่อ หุ้มภาพพิมพ์รูปร่างนั้น เปรียบดั่งมือที่อ่อนนุ่ม แต่สร้างด้วยวัสดุที่แข็งแรงอย่างโลหะ ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในตัวเอง

⁴ พรสวรรค์ จันทรสุข, “มองทะลุ เห็นความจริง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาทัศนศิลป์ (ภาพพิมพ์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550), 24.

นอกจากนี้ศิลปินยังมีการนำวิดีโอที่บันทึกการถักร้อยเส้นโลหะ มาจัดเสนอควบคู่กันไปด้วย เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงาน และความอุตสาหะ ในการถักลวดแต่ละเส้นว่าต้องใช้ความพยายาม ในขณะที่สร้างสรรค์ผลงานนั้นศิลปินต้องมีสติและสมาธิอยู่ตลอดเวลา ลวดที่ถักออกมาจึงจะมีความสวยงามและสมบูรณ์

การใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานโดยการนำเส้นลวดมาถักเป็นเครื่องนุ่งห่มเหมือนมีความอ่อนนุ่ม แต่จริงๆ แล้วสร้างมาจากวัสดุที่มีความแข็งกระด้าง เพื่อป้องกันจิตใจที่มีความอ่อนไหว อีกทั้งมนุษย์ยังใช้เครื่องแต่งกายเพื่อเสริมสร้างความงามและการยอมรับในสังคมเพื่อให้ตนเองมีความโดดเด่นขึ้น เครื่องแต่งกายเป็นเพียงสิ่งสวยงามที่ปกป้องได้เฉพาะส่วนของร่างกายภายนอกเท่านั้น

ดังที่ แฟรงก์ ลอยด์ ไรต์ (Frank Lloyd Wright) สถาปนิกคนสำคัญของโลกในศตวรรษที่ 20 ได้กล่าวไว้ว่า

"สิ่งประดับประดาภายนอก เป็นแค่เปลือก ไม่ได้ทำให้ภายในสวยงามขึ้น เป็นแค่องค์ประกอบๆ หนึ่ง บนโครงสร้างที่มันได้ตกแต่งเอาไว้เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นคน สิ่งก่อสร้าง หรือส่วน โครงสร้างเป็น "เนื้อแท้" เป็น "ของจริง" ที่ทำให้สิ่งๆ นั้นสวยงาม"

เครื่องแต่งกายก็เช่นเดียวกัน เป็นเพียงสิ่งที่ถูกประดับขึ้นภายนอก คุณค่าที่ฝังามอยู่ที่การกระทำที่ดีดีของบุคคลคนนั้น

มานิต ศรีวานิชภูมิ เป็นศิลปินที่เชี่ยวชาญในการถ่ายภาพ ส่วนมากงานของเขาจะเป็นงานภาพถ่าย โดยใช้ ฟังก์แมน เป็นตัวละครดำเนินเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในภาพ เป็นชายในชุดสีชมพูโดดเด่น แสดงโดย สมพงษ์ ทวี เป็นตัวละครที่อุปโลกน์ขึ้นจากจินตนาการของศิลปิน การปรากฏตัวของภาพถ่ายชุด ฟังก์แมน เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2540 โดยมีหลายเรื่องราวศิลปินต้องการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันและเป็นการตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ในผลงานที่ ชื่อ *Horror in Pink 4* (2544) ตัวละครฟังก์แมน เป็นการสร้างภาพจำลองที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้เป็นตัวตนที่แท้ชัดเจนเป็นตัวแทนของคนที่เดินทางไปสถานที่ต่างๆ เค้ามักจะปรากฏตัวในสถานที่สำคัญหรือเหตุการณ์ที่สำคัญในลักษณะท่าทางที่เฉยชาหรือไม่ก็ยิ้มแยะยิ้มเยาะราวกับว่าไม่รู้สึกร้อนเป็นเดือดเป็นร้อน

ภาพที่ 4: มานิต ศรีวานิชภูมิ, *Horror in Pink # 4*, (พ.ศ.2544), ภาพถ่าย, 120 x 189 ซม.

ที่มา: มานิต ศรีวานิชภูมิ, *Horror in Pink # 4*, เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2557,

เข้าถึงได้จาก www.thaimtb.com.

ฟังก์แมน ได้ไปปรากฏภายในสถานที่ต่างๆ ทั้งไทยและต่างประเทศ ด้วยจุดมุ่งหมายที่ต้องการเตือนสติ หรือกระตุ้นให้ผู้ชมขบคิดในมุมมองที่วิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่างๆ เหล่านั้นด้วยอารมณ์ขันปนเสียดสี ศิลปินได้เสียดสีผู้คนในสังคมบริโภคนิยม ด้วยการสร้างตัวละครขึ้นมา โดยให้ตัวละครชุดสูทสีชมพูสดใส เดินเข็นรถเข็นสีชมพูไปตามสถานที่ต่างๆ อันเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมบริโภค ด้วยใบหน้าที่ไม่สนใจใคร่อะไรนัก บ้างก็ทำท่าที่เย้ยหยันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความเป็นเอกลักษณ์และสามารถสื่อถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ฟังก์แมน เป็นตัวแทนที่บ่งบอกบุคลิกลักษณะของผู้สวมใส่ว่ามีบุคลิกเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับในงานของศิลปิน เครื่องแต่งกายจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกลักษณะของอารมณ์ตัวแสดงนั้นๆ เครื่องแต่งกายจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้สวมใส่สามารถเข้าใจเรื่องราวของละครได้ดีขึ้น ถูกออกแบบมาเพื่อให้เป็นเครื่องแต่งกายของตัวละครเพื่อการสื่อความหมายและความสมจริงถูกต้องในบทของละครนั้นๆ

ผลงานของศิลปินทั้ง 4 ท่านได้นำเสนอเรื่องราวจากสภาพสังคมรอบตัวที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองมาถ่ายทอดเป็นแนวความคิดที่ใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์เพื่อเสียดสีและสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมในแง่ลบ เพื่อให้คนได้ขบคิด และเกิดแนวทางแก้ไข ว่าทำอย่างไรสังคมถึงจะน่าอยู่ขึ้นด้วยเทคนิคที่แตกต่างกัน ผ่านประสบการณ์ที่ศิลปินได้พบเจอ นำมาถ่ายทอดผ่านผลงาน ให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาต่อไป

อภิปราย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปีพ.ศ.2544-2557 โดยผู้ศึกษาผลงานของศิลปิน ที่ทั้งหมด 4 ท่าน ได้แก่ ผลงานของ วรณลพ มีมาก, สุชา ศิลปชัยศรี, พรสวรรค์ จันทร์สุข และ มานิต ศรีวานิชภูมิ ซึ่งในการถ่ายทอดผลงานของศิลปินแต่ละคนนั้นก็ได้นำแนวความคิดและแรงบันดาลใจมาจากปัจจัยหลายๆ ด้านทั้งจาก สภาพสังคม วัฒนธรรม และประเพณี นำมาสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่ใช้เครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดผลงานของตนเอง ซึ่งมีทั้งแง่บวกและลบขึ้นอยู่กับมุมมองของศิลปินแต่ละคน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาจำกัดขอบเขตการศึกษาเครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544-2557 รวมระยะเวลาทั้งหมด 13 ปี ซึ่งนอกเหนือในขอบเขตการศึกษาหรือเนื้อเรื่องของการศึกษาครั้งนี้ศิลปินก็ยังสร้างสรรค์ผลงานและยังปรากฏอิทธิพลของเครื่องแต่งกายในผลงานอยู่ และยังคงปรากฏผลงานการสร้างสรรค์ที่น่าสนใจอีกหลายชิ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

พรสวรรค์ จันท์สุข, “มองทะลุ เห็นความจริง” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์

(ภาพพิมพ์) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550), 24.

พวงผกา คุโรวาท. **คู่มือประวัติเครื่องแต่งกาย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรพิทยา, 2530, 2.

วรรณลพ มีมาก, **ความปรารถนาจากสภาวะจิตใต้สำนึก**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

สาขาวิชาจิตรกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554, 29.